

LIITTOKOKOUSALOITE 2019 KEHITYSVAMMAISTEN TUKILIITON LIITTOKOKOUKSELLE

ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUS KEHITYSVAMMAISELLA HENKILÖLLÄ

YK:n vammaisten henkilöitten oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa useissa artikloissa korostetaan henkilön oikeutta olla osallisena hänen asioista päätettäessä ja korostetaan oikeutta valita asuinpaikkansa ja asuinkumppaninsa. Ja että vammaisella henkilöllä on oikeus tuettuun päätöksentekoon. Läheiset ihmiset ovat tässä suhteessa ensisijaisia henkilöitä antamaan tukea.

Kehitysvammaisten Tukiliitto on perustettu omaisjärjestönä. Kehitysvammaisten Tukiliiton tulee muistaa IMOa koskevissa lausunnoissaan taustansa.

IMOn lainsäädännön kysymykset koskevat erityisesti peruskoulunsa päättäneitä henkilöitä ja heidän läheisiään.

Kuinka vaikeammin vammaisen, runsaasti tukea tarvitseva, pystyy valintoja tekemään ja kantamaan näistä vastuun?

Henkilöä tukee valinnoissa oma perhe ja läheiset, he ketkä henkilön parhaiten tuntevat. Keiden kanssa henkilö on varttunut aikuiseksi. Heihin henkilöllä on vahvin luottamus.

Henkilökunta, sosiaaliviranomaiset tms eivät tätä luottamussuhdetta voi korvata. He eivät muutamien tuntien, päivien tai viikkojen tuntemisen jälkeen voi kuvitellakaan tuntevansa kehitysvammaista henkilöä ja hänen tarpeitaan läheisiä paremmin. Eivätkä varsinkaan tunkeutua kasvu- ja kiintymyssuhteen keskelle ulkopuolisina, tekemättä vahinkoa kaikille osapuolille.

Vaikeammin vammaisen henkilön kohdalla itsemääräämisoikeudessa on kysymys arjen pienistä asioista. Ei voida jättää vaikeammin älyllisesti kehitysvammaisen henkilön päätettäväksi kaikkia asumisen asioita, perheen perustamista tai muita elämän isoja suuntaviivoja, jos henkilö ei ole kykenevä henkisen tilansa takia ymmärtämään valintojensa seurauksia.

Tämä koskee myös tilanteita joissa henkilö on vaarassa tulla mm seksuaalisesti tai taloudellisesti hyväksikäytetyksi, näihin tilanteisiin tulee olla mahdollisuus henkilön parhaiten tuntevien puuttua. Kansainvälisten tutkimusten mukaan vammaisilla henkilöillä on monikertainen riski tulla hyväksikäytetyksi muuhun väestöön nähden.

Millaisiin asioihin vaikeammin vammaisen henkilö voi sitten itsemääräämisoikeuttaan käyttää? Hänen tulee voida päättää asuinkumppaneistaan, harrastuksista, omasta mukavuudestaan, kuten millaiset vaatteet tai ruoka miellyttää, mitä musiikkia kuuntelee, millaisia televisio-ohjelmia katsoo...

Sen sijaan että Kehitysvammaisten Tukiliitto ajaa lausunnoissaan vahvasti itsemääräämisoikeutta kaikkiin tilanteisiin, tulisi pysähtyä miettimään asian tuomia muutoksia vaikeammin vammaisen henkilön elämään ja tukea läheisiä edunvalvonnassa ja näin auttaa läheisiä takaamaan kehitysvammaiselle hyvä elämä jossa hänellä on mahdollisuus vaikuttaa omaan arkeen liittyvissä asioissa.

Vaikka itsemääräämisoikeus on ihmisoikeus, ei sellaista voi edellyttää ihmiseltä joka ei kykene ymmärtämään päätöksiään, eikä tuota oikeutta käyttämään.

On erittäin tärkeätä tiedostaa, että läheiset ja perheet ovat joutuneet taistelemaan melkein kaikista vammaisuuden peruseduista lähtien syntymästä saakka. Tämä taistelu ei ole edesauttanut kehitysvammaisen ihmisen eikä hänen läheistensä ja perheensä hyvinvointia. Tätä hyvinvointia tukemaan kehitysvammaiset ihmiset ja heidän läheisensä ja perheensä tarvitsevat aktiivista oikeuksien- ja edunvalvontaa. Se auttaa paljon paremmin myös itsemääräämisoikeuden eri puolien ymmärtämistä, kun hyvinvointia on tuettu eivätkä perheet ole jaksamisensa ääri rajoilla em. taisteluiden vuoksi.

Yksin asuminen ei ole ratkaisu itsemääräämisoikeuteen, se vain altistaa henkilöt jolle se ei sovellu yksinäisyydelle, turvattomuudelle, sosiaalisten suhteiden puutteelle, sekä pahimmassa tapauksessa altistaa hyväksikäytölle.

Itsemääräämisoikeus ei myöskään saa suoda viranomaisille ja henkilökunnalle mahdollisuutta erottaa kehitysvammaisen ja läheiset toisistaan ja katkaista näin elämän mittainen kiintymys- ja luottamussuhde. Omaiset ovat myös käyneet jo taistelunsa taatakseen läheiselleen hyvän elämän aikuisuuden kynnykselle asti, tuota työtä ei saa aliarvostaa.

Kehitysvammaisten Tukiliiton liittohallituksen ja henkilökunnan tulee sitoutua viemään itsemääräämisoikeutta ja muitakin tulevia kehitysvammaisiin kohdistuvia lakipykälä eteenpäin yhdessä myös omaisten kanssa, omaisjärjestön arvojen mukaisesti!

Sirpa Pusila

Sirkka Iljo

Kymen Kehitysvammaisten Tukipiiri Ry

Liittohallituksen vastaus aloitteessa esitettyyn asiaan:

Liittohallitus toteaa, että jäsenkentältä tuleva huoli on kuultu ja siihen kiinnitetään huomiota. Kehitysvammaisten Tukiliitossa on jo vuosia kehitetty käytännön ratkaisuja/toimintoja, joilla voidaan tukea itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden toteutumista. Tätä tavoitetta tukevat tälläkin hetkellä useat liiton toimintamuodot: kehittämisprojektit, osallisuuden edistäminen, lakineuvontapalvelu, sopeutumisvalmennus yms.

Liittohallitus esittää, että Kehitysvammaisten Tukiliitossa jatketaan koulutuksia/keskusteluja itsemääräämisoikeudesta ja sen tukemisesta, jotta ymmärrys itsemääräämisoikeuden merkitystä lisääntyy. Sen lisäksi Tukiliiton eri toiminnoissa jatketaan keinojen kehittämistä itsemääräämisoikeuden käyttämisen tueksi. Kehitysvammaisten Tukiliiton on tuettava ihmisoikeuksien toteutumista kohderyhmäämme kuuluvien vammaisten ihmisten elämässä myös itsemääräämisoikeuslainsäädännön ja uuden vammaislainsäädännön jatkovalmistelussa.

Sääntöjen mukaan Kehitysvammaisten Tukiliiton tarkoituksena on edistää perusoikeuksien ja erityisesti YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa määriteltyjen ihmisoikeuksien toteutumista

sekä tukea osallisuutta ja yhdenvertaisuutta sekä itsemääräämisoikeutta kaikissa elämänvaiheissa. Ihmisoikeus tarkoittaa kaikille ihmisille kaikissa tilanteissa kuuluvaa erityisen merkittävää kansainvälisesti hyväksyttyä oikeutta. Itsemääräämisoikeus, osallisuus ja yhdenvertaisuus ovat tällaisia oikeuksia, jotka kuuluvat jokaiselle.

YK:n vammaissopimus (12 artikla) edellyttää, että kaikki ovat yhdenvertaisia lain edessä. Tähän oikeuteen kuuluu oikeus päättää itse omista asioistaan ja saada siihen tukea. Vammaisten henkilöiden oikeuksia komitea toteaa yleiskommentissaan nro 1, että vamman olemassaolo taikka henkilön ymmärrys- tai päätöksentekokyky ei milloinkaan saa olla peruste oikeudellisen kelpoisuuden tai minkään 12 artiklassa määrätyn oikeuden kieltämiseen. Syrjivän oikeudellisen kelpoisuuden epäämisen sijaan sen käyttämiseen on annettava tukea.

Kehitysvammaisten Tukiliiton tehtävänä ei siksi voi olla sen pohtiminen, kenelle itsemääräämisoikeus ja osallisuus kuuluvat. Sen sijaan tehtävänä on miettiä, miten voimme edistää näiden oikeuksien toteutumista yhdenvertaisesti myös niiden ihmisten elämässä, jotka eivät perinteisesti ole saaneet omista asioistaan päättää tai jotka ovat jääneet vammansa vuoksi kaiken ulkopuolelle. Meidän tehtävämme on selvittää, millaisia tuen tarpeita itsemääräämisoikeuden käyttämiseen liittyy, ja kuinka tätä tukea voidaan kehittää ja antaa.

Liittohallituksen esitys liittokokoukselle:

Liittokokous hyväksyy liittohallituksen vastauksen.